

NYILTLEVÉL

gr. Dessewffy József özvegyéhez szül. Sztáray Eleonora grófnéhez.

Petrichevich Horváth Lázártól.

Ha hű szolgálatink' jutalma roszalás, ha izzó verejtékünk' eredménye lenézés, ha epedve átvirasztott éjjelink' díja gúny: fáj szívünknek: de némán viselheti kinait a szenvedésben edzett. Hanem midőn ott, hol szeretünk, hová valónk' nemesb részével, szívünkkel áldozunk, szeretetlenség, — vagy mi ennél is kinosb — igazságtalansággal találkozunk: ez már olly sajgó fájdalom, melyet hallgatva tűrni nem lehet.

Mennyire tiszteltem ama lelkes őszet, miként becsültem én amaz elfeledhetlen ifjút, kiket nagyságod férjének s gyermekének nevezhetni szerencsés volt, annak a Mindentudó megmondhatója. Hiszen az összedölt lángoszlop, mely hazánk' sötétebb borúi fölött világíta, az én kis pályámra is sugározék! Ugy van! a fiatal Aurelius' férfias tanácsainak kellene legtöbbet köszönnöm, ha csakugyan volna mi énbennem, mi az irodalmi érdemhez bár legtávolabbról is hasonlítna.

Midőn nagyságod' elhunyt magzata édes hazámat Erdélyt beutazta volt, mindketten ifjak valánk. Ő az elragadó, a mondhatlan kedvességű genius: én a megragadott, a bámuló, a csatlakozó. „Azóta partra szállt ő, és parthoz közeledem enmagam; de soha feledni nem fogom ama kedves napokat, midőn honom' kies bérceit és regényes völgyeit Aurél és Marcellus jeles barátimmal utaztam át.

Később elmedus levelek pótolák az elválást, és a levelek egy korlátlan bizodalom' bensőségén kívül sok jó tanácscsal élteték az irodalmi újonczot. Mig el nem jött az élet' dele, mely termi a fájdalom'

gyümölcsseit, melly komoly czélokra szólítja a férfit: mig tulfelölle gyilkolja egyig az ifjúság' rózsabájjait.

És ekkor tűnt föl legfényesb sugárral e dicskörüzőtt meteor. És világíta és lehuny. És sötéten hagyá a kört, mellyet kitölt vala lángeszének özönével. De a hű barát megemlékezik az eltűnről és szavakra lelt őt megsiratni. *)

És alig hangozék el utolsó veledistene a gyászbarangnak, imo már bíboroztaték a koporsó az ősz bajnok' számára. Bizony tán meg sem szikkadt még a vakolás ősi sirboltotok' penészes ajtain, már ott állt a tisztos családfő s bebocsáttatásért kopogtatott. És a holtak' ajtai megnyílnak.... és az örök nyugalom' iveri feszültek el ágya fölé. De a szív, melly megsiratta a magzatot... könyeket talált az atyáért is.

Ugy van nagyságos asszonyom, a lap, mellynek kezelését nem tudom micsoda végzet csekély tehetségemre tudta, megsirata, ama lelkes ősz, kiben a genius honolt, és a tiszta honszeretet. Megmondá, 'mi derűtlen ömlengének még végnapjaiban is a lelkes öreg' ajkiról a classikus mondatok, mignem a halál jött, s elmetszé a drága életfonalat.' Megmondá: miként, a derék özvegy s a lelkes nőmagzatnak azon vigasztalás sem adatott, ajkaikhoz emelhetni a drága kezét, melly fölöttük olly soká és olly szeretettel őrködék. Megmondá: 'mikép virasztának olly lankadatlan hűséggel Emil és Marcel fivérek a halál' tanyája körül, mellynek örök árnya édesatyjok' szemeire bocsátkozék.' S megmondá azt is: 'mikép sirathatják meg őt mint hazafit, mint embert, mint atyát, mint férjet és mint költőt a hon, az ismerők, a gyermekek, az özvegy, és az irodalom.' **)

És erre egy másik lap, melly czélul tűzte ki magának mindent, mi csekély tollamból fakad, guny' tárgyának tonni ki; egy lap, melly szívemet és annak legszentebb érzéseit az agyarkodó pulyaság' nemtelen tajtékába keverni szeretné; egy lap, melly, mint éhes shakál a prédára, leskődik áldozat után szerencsétlen szenvedélyének; ***) egy lap, melly becsvesztetten ájuldoz egy szűkkeblű pedantság ásta sir felé: e lap mondom előáll, és azt mondja, hogy a megsirattam férfiról e lap' szerkesztője — ha már akart valamit — ****)

*) Honderü I félév 6. szám.

**) Honderü I félév 18. szám.

***) Érttem a polemiát.

****) Ugyan lehetett volna-e nem akarni igaz embernek?

kissé bővebben szólhatott volna. Hogy a tárgy nem vala meddő, és a sokaktól méltán *) tisztelt gr. D. J. is körülményesb emlékezést érdemlett volna. S hogy ő szelid ember, rendszerető polgár, jó atya és kora ifjúságától élte' fogytaig buzgó hazafi volt, **) oly tulajdonok *** — mond ő — mellyek napjaink' hideg, kalmárian számloló nemzedéke közt, ritkán találtnak egy emberben egyesülve, s hogy az illy jellemet, hol csak alkalom van, méltó kiemelni. ****)

És ezt egy lap merte szemembe mondani, melly egy szóval sem emlékezett a nagy elhunytól. Egy lap, melly a tudományosság' czimével szeret kaczerkodik és méltóságod' férjéről, ki korszakának értelmiségét egyik oly fényesen képviselte, kit a magyar akademia igazgató és tiszteleti tagnak elválaszthatni szerencsés volt, Desseffy Józsefről a nagy Kazinczy Ferencz' legkedvesb, legméltóbb barátjáról, vetélytársáról csak annyit sem érkezett mondani hogy: hallod-e magyar Academia! Desseffy József meghalt!

„Helyén lett volna e férfiut életéből gyűjtött adatokkal megismertetni“, mond tovább az érdeklett lap, és „hogy sajnálja, hogy e helyett csak egyszerű haláljelentést kap az olvasó.“

Ugy van: szavaim egyszerűek voltak, mint minden mi a szív' mélyéből fakad, és úgy van az is: hogy csak egyszerű haláljelentést adék és nem életírást; mellyhez — mikkel birni szerencsés nem vagyok — adatok és enyémnél jóval több ismeret kívántatik. S pedig még akkor sem lehetvén azt két három nap alatt elővarázsolni: ez egyszerű necrolognak mindenesetre meg kell vala azt előznie.

De hiában! A lap, melly *Sirvirágainkban* *****), „tulmagasztalásokra bukkan, mellyekben nem osztozhaték“, a lap, melly bárati érzelemből fakadó ömledezéseimet „tulságossággal“ vádolá, lap, mellynek azon mondatomat, hogy „egy ország sirt nagyságod' ódes magzata fölött“ mint „valótlant megrónia kellett“ egy lap, melly a fájdalom' legihletesb szavait pórias elménczkedése' hinárjával fertőzgeté: a lap — mondom — melly megtámadott a fiuért, természet-

*) Tehát csak sokaktól? Én azt hiszem és vallom, hogy minden becsületes honpolgártól.

**) Nem mondta-e mindezeket Necrologunk.

***) Hát széles tudományát, hát magyar irodalmi érdemeit, azokat nem ismeri-e el e gáncskodó lap?

****) A szomorú alkalom, fájdalom! itt volt. Kiemelte-e azt a gáncsoló?

*****) Hond. I. félév. 6. szám.

sen meg kellett, hogy támadjon az atyáért is. Mit azután vaskövetkezetosságnak neveznek az illy... emberek.

És nagyságod ekkor tollat ragad, és 'hálaköszönetet, szives köszönetet' ömledez azon különféle álarczok mögött bujdoklónak, ki sem álhizelgései, sem gúnyai alá igaz nevét leírni nem meri. És ezen embert, az igaznak' nevével tiszteli meg nagyságod, az igaznak, —,kiben minden, mi jó s erényes, központosul.'

Nagyságod, erénydús csatlakozása' és nemes hűsége' szép hevőben, a dicső elhunyt iránti hideg részvétlenség — sőt tiszteletlenséggel vádolja a hirlapokat, és vádolja legkivált enyémet, mellynek necrologját bírálgatá azon álnevű, kit e bírálatért nagyságod magasztal. A sajtót vádolja nagysád...hagyján! kit e nehéz vád' sulya terhel, hadd bűnhődjék miatta. Én is vádlóként állok itt, és vádlóként azon lap ellen, mellyet nagyságod magasztal. Bevádlok őt nyílt sisakkal és az egész magyar Haza' színe előtt, hogy — ki engem a nagy elhunyt' érdemei iránti közönyösséggel a hon' színe előtt elvádolni merészkedett, — maga a dicső férfiről egy szócskát, még csak egy betűcskét sem ír vala. *)

És ha még aztán gyaníthatnák nagyságtok, mint én, hogy, kit a lelkes özvegy fájdalmának zsibbadt mámorában igaznak magasztalt, kinek mérges epéje miatt vádoltatám részvétlen hidegség, bűnös hálátlansággal én nagyságod által, ama lelkes asszony által, kit — ha fényes szellemi tulajdonait ne hozza is fűleimbe a szárnyaló hír — már mint gr. D. J.' hitvesét, és édesanyját annyi lelkeseknek, a hódoló tiszteletnek legmélyebbikével üdvözelnék: ha gyaníthatnák, mondom, nagyságtok, hogy éppen ő az, ki egy időben — midőn nyilainak mérge még sebzeni s epés szavainak némi sulyt adni bir vala — ő volt az, ki szentségtelen lábakkal tapodott minden nemesb kegyeletet, s vérezé csaknem halálra egy Kazinczynak... egy Dessewffynek... egy Eötvösnek ihletett keblüket: arany fészket annyi nemesb kedély, annyi költői, annyi polgárerénynek!!!

S vajmi hamar felejtí a haza azon öreg hív s nemes bajnokát, ki szép életének 50. évét mindenképen csak neki szentelé, ki honá-

*) Gr. D. J. kimúlt máj'. 1. napján. Az érdeklött lap' I. kötetének IX-dik füzeté pedig megjelent máj'. 15-kén, de jónak látta mit sem szólni e gyászbeset felől junius' 1. napjáig. S akkor is csak egy — a Honderüt rendesen korholni szokott — kritikai szemléjébe fűzte be, bizony nem azért hogy gr. Dessewffyt dicsérje, hanem hogy engem gyalázzon.

nak egyik díszé vala! Igy kiált föl a rómaiak nő méltó keserveinek közepette. Ah nagyságos asszonyom! hogy illy gyászos leczke jutott a nők' legnemesbikének, tanulni az embereknek amaz általános bűnét... a hálátlanságot! És kivált a mi Hazánk... De hallgatók, mert húrokat pendítenék meg, melyek sötét harmoniátlan hangok' vizshangját rezgenék, és kemény volnék — miként a jajgató özvegynék talán, de magamnak lenni nem szabadna. Mit eddig mondtam, egy érzései' legszentebbjeiben megsebesített kedélynek önkénytelen föl-jajdulása volt, mellyet elfojtani soká ügykeztem — hasztalan. És mert fölszólalék, érezheti nagyságod, minő súlyt helyezek fölőlemi jó vagy rossz véleményébe, midőn e nagyságodhoz írott fölvilágosító soraim által némileg ama lapnak is válaszolni láttatom, mellynek gyáva megtámadásait férfias megvetéssel szoktam és fogom viszonzni mindig.

És most már bocsásson meg nagyságod nekem, ha gyöngédte-len kezekkel sebeket faggaték, melyekre írt nyujtani nem tudok. Hadd nyujtson a mennyei Jóság, kinek kezei közt az irgalom és az enyhülés' balzama. Hiszen vannak szenvedései, miket újítni szeret a sziv. És az emlékezés' gyöngéd fuvalma hűs enyhület sebünkre. Igen, igen: merengjünk csak bátran vesztett kedvesink' fölött az emléke-zet' keserédes bájaival, és — mig ájult sopánkodás' lepleibe burkolódtan fanyalgnak mások — áldozunk mi egy drága könyűt az el-hunytakért — s mit olly gyönyörűen mondott a költő *) forgassuk azt magasztos lelkeinkben mindig:

„Er ist der Glückliche. Er hat vollendet:
Für ihn ist keine Zukunft mehr; ihm spinnt
Das Schicksal keine Tücke mehr; sein Leben
Liegt faltenlos und leuchtend ausgebreitet;
Kein dunkler Flecken blieb darin zurück,
Und unglückbringend pocht ihm keine Stunde.
O ihm ist wohl! Wer aber weiss, was uns
Die naechste Stunde schwarz verschleiert bringt?“

*) Schiller, (Wallenstein).

